

Història de dos tinters

Josep Padró Parcerisa*
Joaquim Bolufer Marqués**

Resumen

La campanya d'excavacions del passat any 2014 de la Missió Arqueològica de la Universitat de Barcelona a Oxirinc (El-Bahnasa, Mínia, Egipte), va descobrir la tomba d'un escriba amb el seu equip complet. Hi destacava un tinter de bronze amb tapadora. Aquesta singular peça, es correspon amb una altra d'ídèntica recuperada l'any 1985 a la necròpolis d'inhumació del Muntanyar (Xàbia, Marina Alta), i que fins ara mateixa no havíem sabut interpretar.

Paraules clau: Necròpolis, Bizantina, Oxirinc, Xàbia.

Abstract

The excavations of the past 2014 the Archaeological Mission of the University of Barcelona at Oxyrhynchus (El-Bahnasa Mini, Egypt), discovered the tomb of a scribe with his entire equipment. The highlight is a bronze inkwell with lid. This unique piece concurs with another identical recovered in 1985 in the necropolis of Muntanyar (Xàbia, Marina Alta), which until now had not been able to interpret.

Keywords: Necropolis, Byzantine, Oxyrhynchus, Xàbia.

El present article és una bona mostra de les agradables sorpreses que encara dona l'arqueologia, permetent establir lligams entre llocs tant allunyats com Egipte i València, a un extrem i l'altre del mar Mediterrani, però pertanyents finalment a un mateix món cultural, el món romà.

Un dels signants d'aquestes ratlles (J. P.) va conèixer el Dr. Francesc Gusi l'any 1966, quan tots dos van començar l'especialitat d'Història Antiga dins de la carrera de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. Des d'aleshores van tenir sempre una ferma amistat, malgrat la diferent especialització seguida (en J. P. va especialitzar-se en Egiptologia) i una certa distància geogràfica (en Gusi va fundar el Servei d'Arqueologia de la Diputació de Castelló). De tota manera, van seguir col·laborant en diversos projectes, i especialment en la publicació d'*aegyptiaca* al litoral mediterrani de la Península Ibèrica. Per això, en produir-se el traspàs del Dr. Gusi, en J. P. va creure que havia de publicar, en

homenatge seu, alguna peça valenciana de la seva especialitat, però cal reconèixer que trobar-ne una encara inèdita no era gens fàcil.

Durant la campanya de 2014, la Missió Arqueològica de la Universitat de Barcelona a Oxirinc (El-Bahnasa, Mínia, Egipte), dirigida per J. P., va excavar part d'una necròpolis de fosses d'època tardo-romana i bizantina. A una de les fosses, la número 20224, i acompanyant les restes d'un noi d'uns 16 anys, la Missió va trobar un equip complet d'escriba, pràcticament intacte, del que formava part un tinter amb la seva tapadora¹. Que a la ciutat dels papirs, s'hagués trobat per primera vegada un *kit* d'escriba ens va semblar tant sensacional que no vam dubtar a donar la notícia, tant en un comunicat de premsa emès pel Ministeri d'Antiguitats d'Egipte, com la tramesa a diversos mitjans científics.

Les sorpreses no s'acabaven aquí, però. L'altre signant d'aquestes ratlles (J. B.) en veure la

* Director de les excavacions a Oxirinc. <jpadro@ub.edu>

** Museu Arqueològic i Etnogràfic Municipal Soler Blasco. <Mvsev.xabia@gmail.com.>

1. L'excavació d'aquesta tomba ha sigut duta a terme pel Dr. Hassan Amer, la Dra. Dolors Codina, la Dra. Marguerite Erroux-Morfin, el Sr. Jérôme Gonzalez i la Sra. Maite Mascort. L'estudi antropològic ha sigut realitzat per la Dra. Bibiana Agustí.

foto del tinter als mitjans, va reconèixer tot seguit una peça idèntica que ell havia trobat feia anys a la necròpolis romana del Muntanyar (Xàbia, Marina Alta). Posats ambdós en contacte, vam decidir que seria una bona idea dedicar la publicació d'aquest extraordinari paral·lelisme a l'amic Gusi.

La tomba d'Oxirrinc va ser trobada dins del perímetre de la Necròpolis Alta, i molt a prop d'una petita tomba de pedra datada del Període Saïta, la número 37. L'aixovar complet consistia en (fig. 1):

- el tinter de bronze, que tenia a dins encara la tinta solidificada i convertida en una bola negra; de forma lleugerament troncocònica, el diàmetre de la base és de 4,5 cm, i l'alçada de 3,5 cm.

- la tapadora, també de bronze, de forma cònica i amb una perforació al vèrtex superior; la superfície està decorada amb bandes horitzontals incises; el diàmetre de la base és de 5 cm, i l'alçada de 6 cm. (Figs. 2 i 3).

- dos càmams de canya, esmolats per un dels seus extrems.

- un envoltori de cuir, lligat amb un cordillet, dins del qual hi havia els càmams.

El conjunt, com es pot comprovar, no ofereix cap dubte sobre la identificació positiva dels propis objectes. Pel que fa a l'edat del difunt inhumat, ha sigut determinada per l'antropòloga de la Missió.

Figura 1. Equip d'escriba d'Oxirrinc (foto Missió Arqueològica d'Oxirrinc).

Figura 2. Tinter d'Oxirrinc al moment de la troballa (foto Missió Arqueològica d'Oxirrinc).

Es tractaria per tant d'un jove escriba enterrat amb les seves eines de treball, o potser encara d'un estudiant. La datació de la tomba no es pot precisar més, estaríem a finals d'època romana o començaments d'època cristiana².

2. Piedrafita (2014), 21; Padró *et alii* (2014), en premsa.

Figura 3. Tinter d'Oxirrinc net (foto Missió arqueològica d'Oxirrinc).

El mes d'agost de 1985 J. B. va excavar un petit sector de la necròpolis Muntanyar (Xàbia, la Marina Alta). Es tracta d'una gran necròpolis romana d'inhumació amb les fosses excavades sobre la roca de "tosca", que va del segle I al VII i que correspon al jaciment de Punta de l'Arenal. A la fossa número 6, que no contenia restes humanes, es va localitzar una cassoleta de bronze, lleugerament troncocònica i amb la base arrodonida, de la que només es conserva la meitat; mesura 3,7 cm d'alçada i 5,1 cm de diàmetre. També hi havia una tapadora cònica, amb el vèrtex perforat i amb decoració incisa de bandes horitzontals; mesura 5,5 cm d'alçada i 5,1 cm de diàmetre (Figs. 4 a 9). Els

dos objectes tenien marques de foc, i en el seu moment no van poder ser identificats per manca de paral·lels³. Ara, gràcies al paral·lel oxirrinquita, sabem que al gran assentament de la Punta de l'Arenal també hi havia escribes. Ben possiblement la peça s'emmarca dins el període d'ocupació bizantina del sud i sud-est peninsular. En aquest sentit, podria considerar-se com una evidència de la pertinença de les terres de la Marina Alta a la província bizantina, aportant noves proves sobre el límit o frontera septentrional de l'ocupació dels imperials.

Estàvem acostumats a les troballes de materials egipcis en aquesta zona, però més antics,

Figura 4. Tinter del Muntanyar (foto Joaquim Bolufer).

Figura 5. Tinter del Muntanyar (foto Joaquim Bolufer).

3. Bolufer (1986), 116 s. (figura a la p. 116), 118 (descripció de la fossa número 6) i 126 (nota 14, amb les mides); Bolufer (1989), 98-99.

Figura 6. Tinter del Muntanyar (foto Joaquim Bolufer).

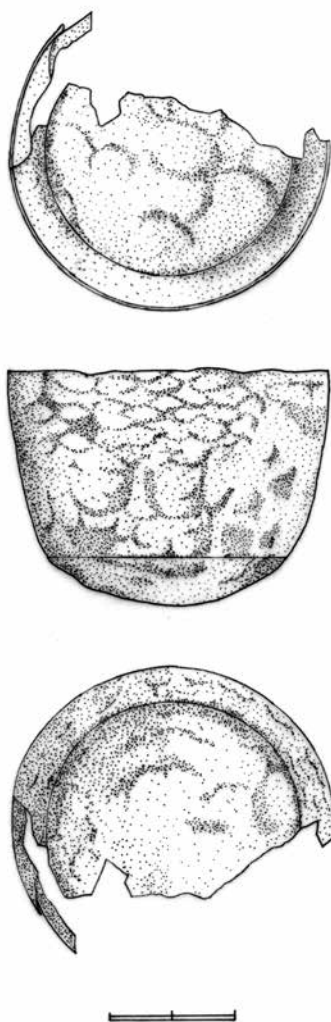

Figura 7. Tinter del Muntanyar (dibuix d'Ana Castaño).

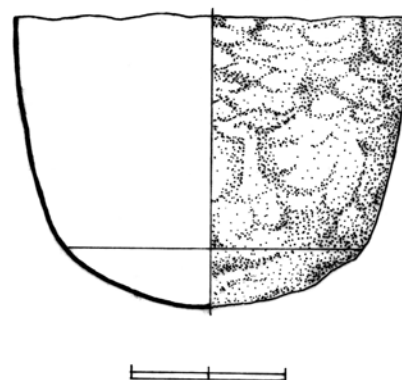
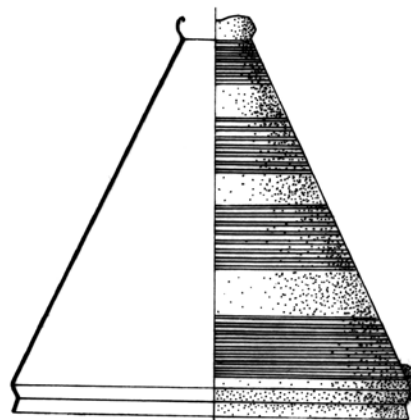

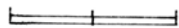
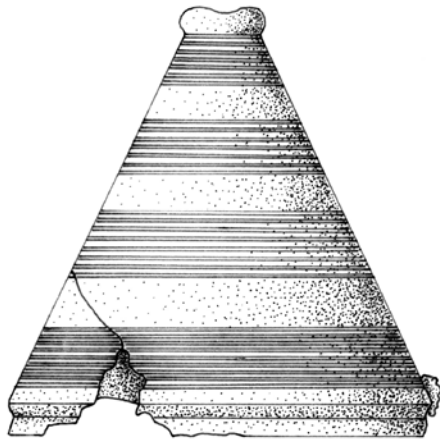
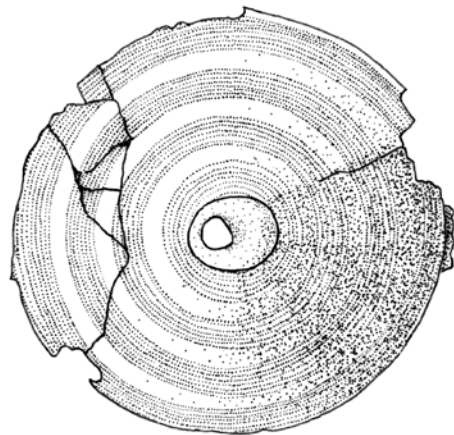
Figura 8. Tinter del Muntanyar (dibuix d'Ana Castaño).

en relació amb el comerç fenici; probablement, la proximitat de l'illa d'Eivissa hi té molt a veure. En última instància només recordaré la cantimplora de faiença trobada a la necròpolis de Les Casetes, a la Vila Joiosa⁴. Ara, la troballa i comparació d'aquests dos tinters pràcticament iguals ens demostra que a l'època romana i tardo-romana hi seguia havent contactes entre els dos extrems del *Mare Nostrum*.

BIBLIOGRAFIA

- BOLUFER i MARQUÉS, J. (1986), "La necròpolis del Muntanyar". *Xàbiga. Homenatge a Godofredo Cruaños Signes*, 1: 109-126. Xàbia.
- BOLUFER i MARQUÉS, J. (1989), "El Muntanyar, Xàbia, la Marina Alta". *Excavacions arqueològiques de salvament a la Comunitat Valenciana 1984-1988, II. Intervencions rurals*: 97-99. València.

4. García Gandía i Padró (2002-2003), 347-364.

GARCÍA GANDÍA, J.R., i PADRÓ i PARCERISA, J. (2002-2003), “Una cantimplora de fayenza egipcia procedente de la necrópolis de Les Casetes (La Vila Joiosa, Alicante)”. *Pyrenae*, 33-34: 347-364. Barcelona.

PADRÓ, J.; AMER, H.; CODINA, D.; ERROUX-MORFIN, M.; GONZALEZ, J.; MARTÍNEZ, J.J.; MASCORT, M.; PONS, E.; i RIUDAUVETS, I. (2014), “Memòria de les excavacions de la campanya de 2014 al jaciment de El-Bahnasa (Oxirinc, Mínia)”. *Nilus*, 23 (en premsa).

PIEDRAFITA, C. (2014), “Entrevista a Josep Padró Parcerisa sobre la campanya d’Oxirinc 2014”. *Auriga*, 71: 18-21 (publicació digital).

Figura 9. Tinter del Muntanyar (dibuix d’Ana Castaño).